

УДК 343.43; 343.9.018.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-1-6>

Луцький Тарас Миколайович,

доктор філософії в галузі права,
старший викладач кафедри кримінального права
і кримінології,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1725-4029>

Газдайка-Василишин Ірина Богданівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права
і кримінології,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5536-814X>

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

***Анотація.** Дослідження присвячене проблемам протидії торгівлі людьми, виявлення причин та умов, що сприяють цьому негативному явищу. Наголошується на важливості цього питання на міжнародному та національному рівнях. Висвітлюється одне з найбільш суспільно небезпечних явищ сучасного суспільства в Україні та світі – торгівля людьми. Це явище має різні форми за своїм впливом та негативними наслідками: продаж дітей, використання для жебрацтва, залучення до протиправної діяльності, сексуальна експлуатація, примусова праця (рабство), експерименти над тілом та психікою людини, примусове вилучення органів та частини тіла, використання у збройних конфліктах тощо. Також висвітлено питання сучасних форм експлуатації людини та нових викликів, які переживає світ, які становлять загрозу поширення торгівлі людьми майже на всі соціальні групи. Здійснено аналіз сфер діяльності, у яких домінують жертви примусової праці, та зроблено висновок, що вони є схожими або аналогічними в усіх країнах світу, це: секс-індустрія; сільське господарство, будівництво, виробництво і видобуток корисних копалин. Водночас демографія українських жертв торгівлі людьми змінилася з початком війни РФ проти України. Тепер це переважно міське населення, більш молоде, аніж до 2014 р., окрім жінок і дітей, які є найбільш вразливим, зростає й частка жертв торгівців людьми і серед чоловічого населення, яке піддається примусовій праці та залучається до торгівлі наркотиками та зброєю, або ж використанням у воєнних діях та примусовою мобілізацією на окупованих територіях.*

У статті проаналізовано ретроспективу міжнародно-правової заборони торгівлі людьми; досліджено засоби правової протидії в рамках національного законодавства. Визначено основні зовнішні та внутрішні причини торгівлі людьми у сучасному світі.

***Ключові слова:** протидія торгівлі людьми, експлуатація людини, причини та умови, кримінальне правопорушення.*

Lutskyi Taras, Hazdayka-Vasylyshyn Iryna. COMBAT HUMAN TRAFFICKING: HISTORY AND PRESENT

***Abstract.** The article discusses the results of research and the author's own views on the implementation of international standards for the prevention of human trafficking in Ukraine, as well as problematic issues related to combating human trafficking. The importance of this issue at the international and national levels is emphasized. Considerable attention is paid to the issue of legal regulation of "human trafficking". The author emphasizes the peculiarities of criminal legal qualification of human trafficking in Ukraine. Proposals are made to improve the current legislation.*

The article analyzes human trafficking as a modern manifestation of slavery, and examines the means of legal counteraction within the framework of national legislation. The main causes of human trafficking in the modern world are identified.

In addition, the authors highlighted one of the most horrific phenomena of modern society in Ukraine and the world: human trafficking. This phenomenon has various forms in terms of its impact and negative consequences: the sale of children, use in begging, involvement in illegal activities, sexual exploitation, forced labor (slavery), experiments on the human body and psyche, forced removal of organs and body parts, use in armed conflicts, etc. This list is not exhaustive and may be supplemented depending on the development of global criminal trends.

The issue of modern forms of human exploitation and the new challenges that the world is experiencing that pose a threat to the spread of human trafficking to almost all social groups is also covered. This indicates the relevance of research on combating human trafficking, identifying the causes and conditions that contribute to this negative phenomenon.

Key words: *anti-human trafficking, human exploitation, causes and conditions, criminal offense.*

Вступ. Одним із найжахливіших та найнебезпечніших явищ в сучасному суспільстві в Україні та світі є торгівля людьми. Цей феномен вражає своїми масштабами впливу та негативними наслідками та має різні форми: продаж дітей, використання їх у жебрацтві, втягнення в протиправну діяльність, сексуальна експлуатація, примусова праця (рабство), проведення експериментів над тілом і психікою людини, насильне вилучення органів і частин тіла людини, використання у збройних конфліктах тощо. Зазначений перелік не є вичерпним і може змінюватися залежно від розвитку світових кримінальних тенденцій. Проголосивши, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України), наша держава зобов'язалася всіма доступними засобами та можливими способами захищати людину. Тому серед пріоритетних напрямів державної політики – боротьба з кримінальними правопорушеннями, які набули загрозливих транснаціональних масштабів, зокрема з таким ганебним асоціальним явищем, як торгівля людьми, та визначення основних принципів та методів протидії цим злочинним проявам.

Сучасні форми експлуатації людини та нові виклики, які переживає світ, створюють загрозу поширення торгівлі людьми практично серед всіх соціальних груп населення. Вказане свідчить про актуальність дослідження протидії торгівлі людьми.

Щорічно мільйони людей у світі стають жертвами відкритої та прихованої торгівлі. Торгівля людьми охопила сьогодні всі регіони та країни, загрожуючи їхній безпеці, що змушує говорити про неї як про глобальну

проблему. Починаючи з 2014 року (з моменту початку військового конфлікту на Сході України, окупації російською федерацією АР Крим та частини Донецької і Луганської областей) проблема торгівлі людьми набула ще більшої актуальності. А в умовах повномасштабної воєнної агресії РФ проти України торгівля людьми є ще одним новим викликом, який постав перед нашою державою як наслідок зовнішньої та внутрішньої міграції значної частини населення країни.

Матеріали та методи. Окремі питання щодо протидії торгівлі людьми в Україні були предметом дослідження таких вчених, як: М.І. Андрієнко, А.В. Андрушко, Т.І. Возна, А.Ф. Возний, В.І. Варивода, В.І. Василичук, І. Буреш, А.І. Дерюжинський, В.О. Іващенко, О.В. Кушнір, Ю.С. Нагачевська та ін.

Метою цієї наукової статті є аналіз причин та умов торгівлі людьми, а також визначення міжнародних стандартів щодо запобігання торгівлі людьми і їх реалізації в Україні. Для досягнення цієї мети застосовано такі методи: теоретичний аналіз норм міжнародних актів та кримінального закону, синтез, узагальнення, системний підхід, порівняння, абстрагування, конкретизація.

Результати. Негативним наслідком соціально-економічних трансформацій у суспільстві є зростання кількості випадків торгівлі людьми. Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», *торгівля людьми* – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуван-

ням чи погрозою застосування насильства, з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються кримінальним правопорушенням [3].

Ретроспектива міжнародно-правової заборони торгівлі людьми. Дослідження міжнародно-правової заборони торгівлі людьми дало змогу встановити, що співробітництво між провідними країнами у цій сфері активно розвивалось ще більше століття назад, що знаходило своє відображення у міжнародно-правових актах того часу.

18 травня 1904 року було підписано Міжнародний договір по боротьбі з торгівлею білими рабнями, що передбачав певні правові можливості для спільної протидії цьому злу. Згодом 04 травня 1910 року приймається Міжнародна конвенція по боротьбі з торгівлею білими рабнями, держави-учасниці якої зобов'язались запровадити кримінальну відповідальність за торгівлю білими рабнями навіть тоді, коли окремі дії, що входили до складу кримінального правопорушення, вчинялись на території різних країн. Більше того, згідно з її положеннями злочинці підлягали екстрадиції до тієї держави, яка порушувала проти них кримінальне переслідування. 10 вересня 1919 року приймається Сен-Жерменський документ, яким передбачалось, що його сторони повинні докласти всіх зусиль для повного знищення рабства і работоргівлі. Згідно із ним такі країни, як Бельгія, Великобританія, Італія, Португалія, США, Франція та Японія, зобов'язались вжити цілеспрямованих заходів з метою повного викорінення рабства як на суші, так і на морі. У вересні 1921 року приймається Женевська конвенція про заборону торгівлі жінками та дітьми, що зобов'язала держави притягувати до кримінальної відповідальності осіб, які займаються купівлею-продажем жінок та дітей. Варто окремо сказати про утворення Лігою Націй Тимчасової комісії з проблем протидії торгівлі людьми, учасником якої, серед інших, була й Україна (в складі СРСР). Тимчасовою комісією було підготовлено проект Конвенції

про рабство, що була підписана 25 вересня 1926 року 38 державами. Україна (в той час ще у якості УРСР) також приєдналась до неї як окремий суб'єкт 29 серпня 1956 року. Саме у цьому міжнародно-правовому акті надавалось визначення таким поняттям, як «рабство» та «работоргівля».

Після Другої світової війни провідна роль у міжнародно-правовій забороні работоргівлі відводиться Організації Об'єднаних Націй (ООН). 10 грудня 1948 року Генеральна Асамблея ООН приймає Загальну декларацію прав людини, у статті 4 якої проголошено, що ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані, а рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах. 23 жовтня 1953 року резолюцією № 794 VIII Генеральної Асамблеї ООН було схвалено Протокол про внесення змін до Конвенції про рабство, підписаної у Женеві 25 вересня 1926 року. Основною його передумовою стала та обставина, що відповідно до Конвенції про рабство на Лігу Націй, яка вже не існувала, було покладено виконання деяких обов'язків і функцій, подальше виконання яких прийняла на себе Організація Об'єднаних Націй. Таким чином, було підтверджено її юридичну легітимність.

7 вересня 1956 року було прийнято Додаткову конвенцію про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв подібних до рабства. Вона була ратифікована Президією Верховної Ради СРСР 16 лютого 1957 року, а набула чинності 30 квітня того ж року. Додаткова конвенція була підписана також і від імені України та ратифікована Президією Верховної Ради Української РСР 31 жовтня 1958 року.

25 червня 1957 року було ухвалено Конвенцію 1957 року про скасування примусової праці, яка набула чинності 17 січня 1959 року. Відповідно до статті 1 Конвенції, кожний член Міжнародної організації праці, який ратифікує цю Конвенцію, зобов'язується скасувати примусову або обов'язкову працю і не вдаватися до будь-якої її форми. Україна ратифікувала її 5 жовтня 2000 року. Генеральна Асамблея ООН 20 листопада 1959 року проголосила Декларацію прав дитини. Відпо-

відно до принципу 9 цієї Декларації, дитина повинна бути захищена від всіх форм недбалого ставлення, жорстокості і експлуатації.

16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, у статті 8 якого записано, що нікого не можуть держати в рабстві, рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах, а також нікого не можуть держати в підневільному стані. 20 листопада 1989 року була прийнята Конвенція про права дитини, яка підписана Українською РСР 21 лютого 1990 року та ратифікована 27 лютого 1991 року. Згідно з її статтею 32 держави-учасниці визнають право дитини на захист від економічної експлуатації та від виконання будь-якої роботи, яка може являти небезпеку для здоров'я, бути перешкодою в одержанні нею освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку.

17 червня 1999 року на Генеральній конференції Міжнародної організації праці прийнято Конвенцію № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці. У відповідності з її статтею 3 до таких найгірших форм дитячої праці, зокрема, віднесено усі форми рабства або практику, подібну до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала та кріпосна залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах. В той же день було прийнято Рекомендації щодо заборони та негайних дій з ліквідації найгірших форм дитячої праці № 190, відповідно до пункту 12 яких члени Організації повинні визнати, що кримінальними злочинами слід вважати найгірші форми дитячої праці, у тому числі, всі форми рабства або практику, подібну до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала та кріпосна залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах.

15 листопада 2000 року з метою сприяння співробітництву в справі більш ефективного

попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН була прийнята Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Палермська конвенція), яку одразу доповнив Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, підписані від імені України в місті Палермо 12 грудня 2000 року та ратифіковані Україною 4 лютого 2004 року. Згідно зі статтею 3 цього Протоколу, торгівля людьми означає здійснювані з метою експлуатації певні дії. Водночас експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів.

Міжнародно-правові акти, прийняті ООН, відіграють провідну роль у протидії торгівлі людьми у світовому вимірі, однак існує ціла низка документів регіонального характеру, які приймаються впливовими міжнародними організаціями тієї чи іншої частини земної кулі. На Європейському просторі ключову роль в правотворчому процесі відіграє Рада Європи. 4 листопада 1950 року в Римі уряди держав-членів Ради Європи підписали Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, яка була ратифікована Україною майже через півстоліття 17 липня 1997 року. Відповідно до статті 4 документу забороняється рабство та примусова праця. У ній записано, що ніхто не може триматися в рабстві або в підневільному стані, а також не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю. Після цього Парламентська Асамблея та Комітет Міністрів Ради Європи ухвалюють цілий ряд рекомендацій щодо протидії торгівлі людьми. Проте, на жаль, виходячи з своєї назви, рекомендації відповідно носять переважно дорадчий і необов'язковий характер. Тому виникає необхідність в ухваленні документа іншої форми, який би не був лише рекомендаційним. Зокрема, 16 травня 2005 року в Варшаві держави-члени Ради Європи, вважаючи, що

наслідком для жертв торгівлі людьми може бути рабство, підписали Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, яка була ратифікована Україною 21 вересня 2010 року. У ній розкрито поняття торгівлі людьми, яке є аналогічним визначенню, наведеному в у Протоколі ООН про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї. Поняття теж включає такий елемент, як експлуатація, зокрема, у формі примусової праці або послуг, рабства або звичаїв, подібних з рабством, підневільного стану.

Аналіз міжнародного законодавства дає підстави для висновку, що торгівля людьми на міжнародному рівні заборонялась протягом тривалого часу, зокрема, шляхом прийняття та імплементації в рамках різних міжнародних організацій цілого ряду міжнародних договорів, учасницею яких є і Україна.

Сучасні правові засоби протидії торгівлі людьми. У наш час, незважаючи на системні протидії торгівлі людей, мільйони людей зазнають розумового, фізичного, фінансового примусу і маніпулювання з боку торговців людьми. Злочинці отримують вигоду не тільки за рахунок експлуатації людей, але і за рахунок апатії та незнання природи цього кримінального правопорушення. Торговля людьми заперечує елементарні основи людської гідності, натомість боротьба проти цього кримінального правопорушення утверджує людські цінності. Відсутність рівного доступу до справедливості та соціального захисту є живильним середовищем для процвітання торгівлі людьми. Заходами профілактики та протидії торгівлі людьми є розвиток у суспільстві таких чеснот, як: гідність, безпека та повага.

Двадцятирічний досвід системних заходів протидії торгівлі людьми показав, що мільйонам людей, які щодня піддаються експлуатації, потрібно більше, ніж просто добрі наміри. Швидкі рішення та універсальні стратегії мають поступитися місцем довгостроковим стратегічним підходам, що дають вимірний ефект. Європейська комісія про соціальний вимір вважає, що основою про-

тидії торгівлі людей є важливість розвитку правильного набору компетенцій для підтримки життєвого рівня, таких як громадянські компетенції, критичне мислення, ініціатива, готовність вирішувати проблеми, оцінка ризиків, прийняття рішень і конструктивне управління [2].

Проаналізувавши сфери діяльності, у яких домінують жертви примусової праці, робимо висновок, що вони є схожими або аналогічними в усіх країнах світу, це: секс-індустрія; сільське господарство, будівництво, виробництво і видобуток корисних копалин. Кожна країна має й певні особливості цієї кримінальної діяльності. Жертви торгівлі людьми в Україні експлуатуються у різних галузях, зокрема, будівництві, сільському господарстві, домашній роботі, галузі лісозаготівельної промисловості, жебрацтві та секс-індустрії. Демографія українських жертв торгівлі людьми змінилася з початком війни рф проти України. Тепер це переважно міське населення, більш молоде, аніж до 2014 р., окрім жінок і дітей, які є найбільш вразливим, зросла й частка жертв торговців людьми і серед чоловічого населення, яке піддається примусовій праці та залучається до торгівлі наркотиками та зброєю, або ж використанням у воєнних діях та примусовою мобілізацією на окупованих територіях.

За час війни понад десять мільйонів людей змушені були покинути свої домівки, з них від п'яти до шести мільйонів є внутрішньо переміщені та чотири мільйони – біженці. Великий відсоток цих осіб становлять жінки та діти, які є найбільш вразливою частиною населення до торгівлі людьми, зокрема до сексуальної експлуатації та рабства. Також значний відсоток становить не менш вразлива група – це діти без супроводу батьків, особи похилого віку, особи з інвалідністю, для цих груп населення залишається ризик незаконної торгівлі людьми та дітьми, незаконного усиновлення, торгівлі органами та незаконного донорства. Варто зауважити, що особи, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, також мають великий ризик стати жертвами торгівлі та рабства, зокрема у

таких формах, як примушування воювати на стороні агресора, катування та гвалтування з боку військових, вивезення громадян України, у тому числі дітей, до Російської Федерації, поселення осіб до концтаборів.

Причини та умови торгівлі людьми. Для того, щоб більшою мірою та ефективніше протидіяти торгівлі людьми, в Україні необхідно визначити причини та умови виникнення цього явища. У працях провідних науковців України можна знайти цілу низку класифікацій причин торгівлі людьми. Не вдаючись у конкретизацію кожної із них, зазначимо, що причини торгівлі людьми в Україні доречно поділяти на зовнішні та внутрішні. Наприклад, І. Буреш, до зовнішніх причин торгівлі людьми відносить такі:

– недієву систему протидії торгівлі людьми у світі (відкриття кордонів, спрощення можливості для подорожування; невідповідність міжнародної нормативно-правової бази щодо запобігання торгівлі людьми та захисту потерпілих осіб реальним умовам, брак механізмів реалізації законів; корумпованість відповідальних органів, які забезпечують дотримання законності; неузгодженість міграційної політики з реаліями ринку праці в країнах; лояльне законодавство до занять проституцією у багатьох країнах світу; формування міжнародних кримінальних об'єднань; інтернаціоналізація тіньової економіки);

– попит на торгівлю людьми (обумовлений існуванням попиту на низькооплачувану працю та комерційну сексуальну експлуатацію, особливо на експлуатацію дітей; працю у галузях, де основне населення не хоче працювати через низку причин, зокрема через небезпечні умови праці);

– наявність можливостей для торгівців людьми (фінансові винагороди за торгівлю людьми; безкарність за вчинення злочинів, мінімальний ризик настання негативних наслідків для самих торгівців; відсутність справедливості для потерпілих та потенційних жертв, яка дає змогу торгівцям маніпулювати своєю безкарністю);

– пропозицію, наявність потенційних жертв (бідність та економічна нерівність між

країнами та регіонами; обмеження пропозиції щодо працевлаштування всередині своїх країн; наявність війн чи збройних конфліктів; відсутність реєстрації при народженні, легального статусу та громадянства значної частини населення, особливо національних меншин) [1, с. 116].

Що стосується внутрішніх причин торгівлі людьми, то до них потрібно віднести:

- 1) економічні причини;
- 2) соціальні причини;
- 3) психологічні причини;
- 4) інформаційні причини;
- 5) правові причини;
- 6) особисті причини зумовлені військовими діями.

Економічні причини – це: економічна нестабільність у державі; наявність тіньової економіки; деформація у сфері розподілу благ; порушення принципів соціальної справедливості; соціальна нерівність у країні; високий рівень безробіття у країні; обмеженість можливостей працевлаштування; низький рівень матеріальних доходів населення; низький рівень життя більшої частини населення, перш за все молоді; несприятливі побутові умови; матеріальна зацікавленість.

Соціальні причини – це: склад сім'ї – реструктурованість, багатодітність тощо; розлучення; стосунки в сім'ї (відсутня батьківська опіка над дітьми); наявність насильства в сім'ї; авторитарна поведінка батьків (жорстоке поводження та занедбаність часто з боку батьків, членів родини або оточення); очікування фінансової допомоги від одного з членів сім'ї; виїзд членів родини за кордон; девіантна поведінка батьків (вживання алкоголю, наркотичних речовин та залежність від них, кримінальна діяльність); низький рівень освіти; слабкі професійні навички.

Психологічні причини – це викривлення моральних цінностей значної частини населення та їхня деформація, що обумовлено низкою причин: неблагополуччя у родині; бездоглядність або надмірно жорсткий контроль, який провокує протест, незалежно від статків родини; порушення емоційних контактів з членами родини; недоліки статево-рольового вихо-

вання; не сформованість позитивного образу «Я»; система цінностей у батьківській сім'ї; відсутність духовних принципів; бажання ствердитись за рахунок іншого; кризовий стан, у якому знаходяться українські громадяни та який призвів до зниження самозахисту, погіршення психологічного самопочуття людей.

Інформаційні причини – це: погана обізнаність українських громадян щодо можливостей працевлаштування та перебування за кордоном та їх наслідки; публікації багатобічючої реклами в пресі та неправдива «агітація»; низька обізнаність щодо прав людини; соціальні стереотипи виховання тощо.

Правові причини – це: відсутність належної системи захисту потерпілих; недостатня захищеність українських громадян від кримінальних рук «торгівців людьми» як в Україні, так і за її межами; недостатнє покарання злочинців [4, с. 25].

Щодо особистих причин, зумовлених військовими діями в Україні, то в умовах війни психічний та фізичний стан є нестабільний, як наслідок люди перебувають у стресових станах, розгублені, виснажені та налякані, тому не можуть сприймати інформацію критично,

та стають легкою здобиччю для торговців людьми. Також втрата постійного місця отримання прибутку, втрата житла, вимушений переїзд в іншу місцевість, втрата рідних сприяють тому, що через військові дії особи піддаються ризику стати жертвами торгівлі людьми, та в подальшому бути експлуатованими.

Таким чином, визначення основних зовнішніх та внутрішніх причин та умов торгівлі людьми в Україні в подальшому дозволить залучати усі наявні сили та засоби, щоб мінімізувати прояви цього явища.

Висновки. Як підсумок варто зазначити, що в Україні домінуючими є не економічні, а соціальні і політичні чинники торгівлі людьми та використання примусової праці. Серед них найбільш значущими є: низький рівень інтеграції та захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та вразливих осіб; наявність на території України воєнних дій та, як наслідок, поява значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які втратили не лише постійне місце праці, а й місце проживання. Саме вирішення цих питань буде поштовхом для формування ефективних механізмів протидії торгівлі людьми в Україні.

Список використаних джерел:

1. Буреш І.В. Державне регулювання у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 7. С. 115–118.
2. Європейська комісія, 2016 р., Довідка про соціальний вимір у Європі. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_en.pdf (дата звернення: 05.02.2023).
3. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 №3739-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (дата звернення: 05.02.2023).
4. Особливості кваліфікації та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми та незаконною міграцією / Укладачі: Т.І. Созанський; І.Б. Газдайка-Василишин; О.В. Захарова; Е.М. Мручковська; Р.М. Шехавцов. Львів, 2019. 252 с.

References:

1. Buresh I. V. (2013) Derzhavne rehulivannia u sferi protyдии torhivli liudmy v Ukraini. Investytsii: praktyka ta dosvid. № 7. P. 115–118 [in Ukrainian]
2. Ievropeiska komisiia, 2016 r., Dovidka pro sotsialnyi vymir u Yevropi. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_en.pdf (data zvernennia 05.02.2023) [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrainy «Pro protydiuu torhivli liudmy» vid 20.09.2011 №3739-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3739-17> (data zvernennia 05.02.2023)
4. Osoblyvosti kvalifikatsii ta rozsliduvannia zlochyniv, poviazanykh z torhivleiu liudmy ta nezakonnoiu mihratsiieiu (2019)/Ukladachi: T.I. Sozanskyi; I.B. Hazdaika-Vasylyshyn; O.V. Zakharova; E.M. Mruchkovska; R.M. Shekhavtsov. Lviv. 252 p. [in Ukrainian]